

Utjecaj siromaštva na roditeljstvo

Majdandžić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:962700>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lucija Majdandžić

UTJECAJ SIROMAŠTVA NA RODITELJSTVO

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Olja Družić Ljubotina

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. OBITELJ I RODITELJSTVO	2
2.1. Uloga obitelji	2
2.2. Roditeljstvo i rizični čimbenici za obitelj i roditeljstvo.....	3
3. SIROMAŠTVO	5
3.1. Pojam siromaštva	5
3.2. Siromaštvo u svijetu.....	6
3.3. Dječje siromaštvo i COVID-19 kriza	7
4. UTJECAJ SIROMAŠTVA NA RODITELJSTVO	9
4.1. Siromaštvo u Hrvatskoj	9
4.2. Istraživanja o siromaštvu djece i njihovih obitelji u Republici Hrvatskoj.....	10
5. POSLJEDICE SIROMAŠTVA NA RODITELJSTVO	20
6. PERSPEKTIVA STRUČNJAKA O SIROMAŠTVU OBITELJI	22
7. ZAKLJUČAK.....	22
8. POPIS LITERATURE.....	23

Utjecaj siromaštva na roditeljstvo

Sažetak:

Ovaj rad bavi se analizom siromaštva kao rizičnog čimbenika za funkcioniranje obitelji i kvalitetnog roditeljstva. Polazi se od definiranja osnovnih pojmova kao što su obitelj i roditeljstvo te njihovih uloga u društvu, zatim se ukratko navode rizični čimbenici koji mogu utjecati na uspješnost roditeljstva. Uz navedena dva pojma usko je vezan i pojam siromaštva, koji predstavlja nepoželjno društveno stanje, odnosno društveni problem koji negativno utječe na kognitivne, emotivne, ekonomske, egzistencijalne, socijalne i brojne druge aspekte života obiteljske zajednice. Na temelju istraživanja o učincima siromaštva koja su provedena u Hrvatskoj, dobiveni su podaci koji pokazuju stvarno stanje hrvatskih obitelji i roditelja koji žive u neimaštini. Zaključno, prikazuje se pristup i mogućnosti djelovanja stručnjaka koji rade s obiteljima u riziku od siromaštva u smislu pomoći tim obiteljima, pružanja socijalne podrške, utjecaja na donositelje socijalnih politika, olakšavanja pristupa informacijama vezanima za prava roditelja i djece u sustavu socijalne skrbi, poticanja još boljeg djelovanja civilnog sektora te razvijanja kvalitetnijih nacionalnih programa i mjera zaštite prava i interesa djece kao najrizičnije skupine u društvu.

Cljučne riječi: obitelj, roditeljstvo, siromaštvo, rizični čimbenici, sustav socijalne skrbi

The impact of poverty on parenthood

Summary:

This paper deals with the analysis of poverty as a risk factor for the functioning of the family and quality parenting. It starts with defining basic concepts such as family and parenting and their roles in society, then briefly lists the risk factors that can affect the success of parenting. Closely related to these two concepts is the concept of poverty, which is an undesirable social condition, or a social problem that negatively affects the cognitive, emotional, economic, existential, social and many other aspects of family life. Based on research on the effects of poverty conducted in Croatia, data were obtained that show the real situation of Croatian families and parents living in poverty. In conclusion, the approach and possibilities of action of professionals working with families at risk of poverty are presented in terms of helping these families, providing social support, influencing social policy makers, facilitating access to information related to the rights of parents and children in the social welfare system, encouraging even better activities of the civil sector and the development of better national programs and measures to protect the rights and interests of children as the most at-risk groups in society.

Key words: family, parenthood, poverty, risk factors, social welfare system

Izjava o izvornosti

Ja, Lucija Majdandžić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Lucija Majdandžić, v.r.

Datum: 6. srpnja 2022.

1. UVOD

Siromaštvo je pojava koja je prisutna u svijetu od pojave prvih ljudskih zajednica. U početnim ljudskim zajednicama ono je bilo vezano uz fizičko preživljavanje, a kasnije kroz povijest mijenja se njegov sadržaj, koncept, opseg te intezitet. Prisutnost siromaštva u suvremenom društvu razlikuje se po tome što ono danas pogađa manji dio stanovništva, dok je u prošlim stoljećima bilo obilježje većine društva (Šućur, 2001.). Pojam siromaštva upućuje na nepoželjno društveno stanje, odnosno društveni problem koji se očituje na različite načine, poput nedostatka prihoda i sredstava za osiguranje egzistencijalnih potreba, lošije zdravlje, glad, nedostupnost ili ograničena dostupnost u obrazovanju, socijalnim uslugama, bolje plaćenim poslovima, zatim se očituje i kroz povećanu smrtnost od bolesti i gladi, beskućništvo, loše stambene uvjete, nesigurno okruženje, socijalnu izolaciju te društvenu diskriminaciju (Musa, 2019.).

Obitelji koje žive u siromaštvu tijekom života nailaze na brojne poteškoće koje utječu na život njihovih članova, posebno na djecu kao najranjiviju skupinu, u pogledu zdravlja, kognitivnog razvoja i dobrobiti djece. Također, ekonomske teškoće utječu na odrasle članove obitelji, odnosno roditelje koji žive u siromaštvu kroz povećani emocionalni stres, narušene obiteljske/bračne/ partnerske odnose te na slabije kapacitete za kvalitetno roditeljstvo (Ajduković i sur., 2017.). Brojna istraživanja pokazuju da su djeca koja odrastaju u siromaštvu izložena različitim razvojnim rizicima, poput napuštanja obrazovanja ili slabije razine obrazovanja, narušeno mentalno zdravlje koje se najčešće očituje kroz anksioznost i depresivnost, eksternalizirani problemi u ponašanju, odnosno agresivna, zlostavljачka ponašanja i kršenje društvenih pravila, lošije zdravstveno stanje djece te kronične bolesti koje nastaju kao posljedica neadekvatnog liječenja u ranijoj dobi djeteta i slično (Ajduković i sur., 2017.). Relativno su rijetka istraživanja koja istražuju povezanost socioekonomskog statusa sa roditeljstvom, stoga će ova tema biti u fokusu ovog završnog rada, pri čemu će naglasak biti na nižem socioekonomskom statusu odnosno siromaštvu.

2. OBITELJ I RODITELJSTVO

2.1. Uloga obitelji

Obitelj se može promatrati kao sustav sa određenim zakonitostima. Ovo stajalište proizlazi iz ekološke teorije obitelji, prema kojoj „svi živi organizmi imaju neke zajedničke procese i obilježja, a ljudski ekosustavi su posebna vrsta ljudskih sustava koji podrazumijevaju ljude u interakciji s njihovim okruženjem“ pa su slijedom toga „obiteljski ekosustavi podvrsta ljudskih ekosustava“ (Janković, 2004.:104, prema Wagner Jakab, 2008.). Dva procesa obilježavaju obitelj kao sustav, a to su uvjetovanost razvoja pojedinca strukturom obitelji te utjecaj pojedinca kao jedinice na formiranje i funkcioniranje obitelji (Wagner Jakab, 2008.). Prema tome, obitelj kao složeni sustav ima važne karakteristike: ona predstavlja složenost međuljudskih odnosa, čini set odnosa koji se isprepliću u pojedincu, što ju čini dinamičnim sustavom te svaki životni ciklus ili nova razvojna zadaća predstavlja krizu i zahtijeva prilagodbu obitelji na novu situaciju da bi se održao obiteljski sustav (Wagner Jakab, 2008.). Uloga obitelji sastoji se u zadovoljavanju primarnih i sekundarnih potreba, od reprodukcije do socijalizacije. Funkcije obitelji su se mijenjale po svojoj važnosti kako se i društvo razvijalo, no i dalje se obitelj smatra primarnom društvenom zajednicom za pojedinca jer čini temelj njegovog ostvarivanja i uključivanja u širu društvenu zajednicu te ima ulogu povijesnog, vjerskog, kulturnog i generacijskog transfera (Nimac, 2010.).

Suvremene obitelji se značajno razlikuju od tradicionalnih obitelji koje je uglavnom karakteriziralo da je otac hranitelj i radi, dok je majka imala ulogu brinuti o djeci i kućanstvu. Društveni razvoj uzrokovao je promjenu strukture i uloge obitelji, što posljedično dovodi do situacija u kojima su roditeljske uloge neprekidno suočene sa nesigurnošću, socijalnim izazovima te egzistencijalnim preprekama.

2.2. Roditeljstvo i rizični čimbenici za obitelj i roditeljstvo

Roditeljstvo kao pojam sadrži nekoliko važnih odrednica na temelju kojih se mogu proučavati i razlikovati bit, oblici te utjecaj roditeljstva na djecu. Prva odrednica je **doživljaj roditeljstva**, a ono podrazumijeva odlučivanje na djecu, prihvaćanje i obavljanje roditeljske uloge, postavljanje odgojnih ciljeva i doživljaj vlastite vrijednosti zbog ulaganja napora, emocionalne povezanosti i uspjeha djeteta (Čudina Obradović i Obradović, 2003.). Druga odrednica se odnosi na **roditeljsku brigu**, odnosno rađanje djece i brige za njihov život i razvoj. Treću odrednicu čine **roditeljski stil i aktivnosti**, a one su ključne za ostvarenje roditeljskih ciljeva i uloge. Zadnja odrednica odnosi se na **roditeljski odgojni stil**, odnosno emocionalno okruženje u obitelji na temelju kojeg se događaju sva međudjelovanja roditelja i djeteta (Čudina Obradović i Obradović, 2003.). Može se zaključiti da stavovi o djeci, fazama djetetovog razvoja kao i samog roditeljstva čine važnu odrednicu subjektivnog doživljaja roditeljske uloge te su značajna odrednica ponašanja roditelja (Keresteš i sur., 2011.). Koliko je odraslim osobama važna roditeljska uloga, pokazala su i neka istraživanja. Istraživanje autorice Chilman iz 1980. godine pokazalo je da 62% roditelja maloljetne djece smatraju roditeljstvo najvažnijim aspektom života, dok je 62% majki i 46% očeva izjavilo da najveće zadovoljstvo pronalaze u roditeljskoj ulozi od svih ostalih te ih to čini sretnima (Keresteš i sur., 2011.). Unatoč tome, roditeljstvo je ujedno i izvor stresa. Stres koji doživljavaju roditelji u obavljanju svoje obiteljske uloge predstavlja univerzalno iskustvo kojeg karakteriziraju neugodne psihološke i fiziološke reakcije, nastale kao rezultat prilagodbe na zahtjeve roditeljstva (Keresteš i sur., 2011.). Obitelj kao dinamična struktura podložna je stalnim promjenama koje se dešavaju njezinim članovima, a te promjene se odnose na procese odrastanja, pubertet, sazrijevanje, starenje, klimakterij i ostalo, promjene u strukturi obitelji (rođenje, smrt članova), različite uloge u različitim životnim dobima (dijete, adolescent, roditelj, skrbnik, baka, djed) te različite uloge u različitim životnim situacijama, na primjer smrt, bolest, krize, nezaposlenost, poslovni, školski uspjeh (Wagner Jakab, 2008.). Zbog svega navedenog, suvremeno roditeljstvo nije više isključivo usredotočeno na naslijeđe, odgoj i socijalno učenje, već se mogu uspoređivati funkcionalne obitelji sa rizičnim obiteljima (Wagner Jakab, 2008.). U funkcionalnoj obitelji roditelji ili

skrbnici za vrijeme djetetovog razvoja i odrastanja pružaju zdravstvenu zaštitu i skrb, potporu, pažnju i ljubav, obitelj je povezana sa zajednicom (crkva, škola, radno mjesto, vrtić, sport, odnosno cjelokupni socijalni život pojedinca), djeca se uče radnim navikama i stječu životne vrijednosti.

Za razliku od funkcionalnih obitelji, karakteristike rizičnih obitelji su postojanje sukoba, hladnih, zanemarujućih odnosa, odnosno takva obitelj svojim oblikom, strukturom i odnosima nepovoljno utječe na cjelokupni razvoj djeteta (Wagner Jakab, 2008.). Pod rizične čimbenike mogu se navesti roditeljski konflikti, nekvalitetno roditeljstvo (zanemarivanje, nemar, nebriga oko djece, izostanak potpore i podrške u odgoju, emocionalna nedostupnost roditelja djeci) te novčane teškoće u obitelji. Neadekvatno roditeljstvo uzrokuje agresivno ponašanje, dok novčane teškoće u obitelji često dovode do anksioznosti i agresije djece (Wagner Jakab, 2008.). Kada se govori o ekonomskim teškoćama u obitelji, može se zaključiti da u velikoj mjeri utječu na funkcioniranje obitelji. Ekonomska moć obitelji utječe na zdravlje, na emocionalnu stabilnost, obrazovni status, zaposlenost, školski uspjeh djece te ekonomsku uspješnost u njihovoj odrasloj dobi (Wagner Jakab, 2008.). Uz ekonomski stres ili subjektivni doživljaj ekonomske ugroženosti veže se i pojam socijalne isključenosti, odnosno nemogućnosti sudjelovanja u materijalnim i kulturnim događajima svakodnevnog života u zajednici ((stambeni uvjeti, prijevoz, sudjelovanje u sportu, kulturi te društvenom životu) (Wagner Jakab, 2008.)). Ekonomsko siromaštvo značajan je izvor stresa za sve članove obitelji bez obzira na strukturu obitelji, odnosno radi li se o jednoroditeljskim ili dvoroditeljskim obiteljima (Wagner Jakab, 2008.).

3. SIROMAŠTVO

3.1. Pojam siromaštva

Ne postoji jedinstvena definicija pojma siromaštva, no ono se najčešće shvaća kao nedostatak materijalnih sredstava za životne potrebe svakog pojedinca, a takvi uvjeti dovode i do isključivanja iz aktivnog sudjelovanja u djelatnostima koje se smatraju uobičajenima u društvu (Bejaković, 2005.). Siromaštvo kao višedimenzionalni koncept očituje se na različite načine, na primjer kao nedostatak sredstava potrebnih za zadovoljavanje egzistencijalnih potreba, glad, neuhranjenost, lošije zdravlje, nedostupnost ili ograničena dostupnost obrazovanja te socijalnih usluga, povećana smrtnost, beskućništvo, loši stambeni uvjeti, socijalna izolacija, društvena diskriminacija, nesigurno okruženje i ostalo. Također, siromaštvo je stanje koje obilježava dugotrajna ili stalna uskraćenost resursa, sposobnosti, mogućnosti izbora, sigurnosti i moći potrebne za odgovarajući životni standard te ostvarenje građanskih, socijalnih, kulturnih, ekonomskih i političkih prava (Bejaković, 2005.).

Siromaštvo se može javiti u nekoliko oblika. **Apsolutno** siromaštvo kao najteži oblik siromaštva, odnosi se na broj stanovnika neke zemlje koji živi ispod određenog iznosa raspoloživog dohotka, odnosno granice siromaštva (Bejaković, 2005.). Navedeni koncept se u najvećoj mjeri odnosi na fiziološke potrebe (hrana, stanovanje, odjeća, itd.), odnosno podrazumijeva nepostojanje osnovnih uvjeta za život te trajno gladovanje (Šućur, 2001.). **Relativno** siromaštvo, odnosno relativna granica siromaštva utvrđuje se u odnosu na nacionalni životni standard neke zemlje, kao određeni postotak prosječnog ili medijalnog dohotka kućanstva (Bejaković, 2005.). Pojam relativnog siromaštva se odnosi na socijalne potrebe, odnosno mogućnost sudjelovanja pojedinaca u društvenom životu zajednice u kojoj žive te održavanje odgovarajućeg životnog standarda koji je u određenom vremenu prihvatljiv u nekoj zajednici. Pojam siromaštva često se poistovjećuje sa pojmom društvene/ socijalne isključenosti. Siromaštvo u bilo kojem obliku uzrokuje osjećaj srama i gubitka ljudskog dostojanstva, osjećaj tjeskobe i poniženosti, isključenje iz aktivnog društvenog života u zajednici, društvenu marginalizaciju, gubitak motivacije i drugo (Musa, 2019.). Kao

što ne postoji jedna općeprihvaćena definicija siromaštva, za društvenu isključenost kao usko vezani pojam uz siromaštvo može se zaključiti da ona predstavlja **začarani krug** koji obuhvaća tri komponente, a to su isključenost sa tržišta rada zbog nezaposlenosti, siromaštvo i socijalna izolacija (Musa, 2019.).

3.2. Siromaštvo u svijetu

Ekonomska kriza 2008. godine utjecala je značajno na povećanje siromaštva i financijske ranjivosti kućanstva, kao i na promjenu opsega i strukture siromaštva u cijelome svijetu (Družić Ljubotina i sur., 2017.). Posljedično dolazi do pojave „**novog siromaštva**“, odnosno siromaštvo prije velike ekonomske krize je bilo povezano sa dugotrajnom nezaposlenošću i neaktivnošću najranjivijih skupina u društvu, dok je kriza pogoršala uvjete života i rada u svim skupinama te uzrokovala još veću nejednakost između određenih skupina stanovništva, a oni najranjiviji su sada u još većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti (Družić Ljubotina i sur., 2017.). Od 2010. godine pa nadalje u zemljama Europske Unije došlo je do porasta stope relativnog siromaštva te do sve većeg porasta stope siromaštva djece. Podaci UNICEF-ovog izvješća iz 2014. godine govore da je od 2008. godine u 23 od 41 analizirane zemlje, stopa dječjeg siromaštva najviše narasla (više od 50%) u Latviji, Irskoj, Grčkoj, Islandu i Hrvatskoj (Družić Ljubotina i sur., 2017.). **Novo siromaštvo** obuhvaća četiri značajne karakteristike, a to su financijska neizvjesnost i zaduženost, rastuća nezaposlenost, povećanje broja djece koja žive u apsolutnom siromaštvu te povećanje siromaštva djece (Šućur, 2014. prema Družić Ljubotina i sur., 2017.). U takvim okolnostima, može se zaključiti da su najranjivija skupina upravo djeca, a siromaštvo djece ima puno dublje posljedice za njih, s obzirom da se nalaze u ranjivoj životnoj dobi te položaju ovisnosti o roditeljima/ odraslima te cjelokupnoj obitelji (Družić Ljubotina i sur., 2017.). Prema novijim podacima Eurostata, 26,9% djece u zemljama Europske Unije je 2015. godine bilo u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, uspoređujući ih sa siromaštvom odraslih u dobi od 18 do 64 godine (24,7%) te siromaštvom starijih u dobi od 65 godina i više (17,4%), što ukazuje na značajan porast siromaštva djece u odnosu na ostale skupine stanovništva (Rubil i sur., 2018.).

3.3. Dječje siromaštvo i COVID-19 kriza

S obzirom da ne postoji jedna općeprihvaćena definicija dječjeg siromaštva, može se reći da **dječje siromaštvo** u najširem smislu znači da djeca i mladi tijekom svog djetinjstva i odrastanja žive u lošim materijalnim uvjetima i neimaštini (Kletečki Radović i sur., 2017.). Siromaštvo djece definira se i u kontekstu dječjih prava, koja su utemeljena u **Konvenciji o pravima djece**, kao polazišnom dokumentu za mogućnost ostvarivanja osnovnih građanskih, ekonomskih, političkih, kulturnih i socijalnih prava djece (Kletečki Radović i sur., 2017.). Navedeni pristup polazi od koncepta u kojem se dijete promatra kao pojedinac koji ima pravo na zaštitu svojih prava i interesa, a naglasak se prvenstveno stavlja na zaštitu zdravlja, pravo na obrazovanje, primjeren životni standard te pravo na aktivno sudjelovanje u zajednici (Kletečki Radović i sur., 2017.).

COVID- 19 kriza obilježila je početak 2020. godine i promijenila živote ljudi te dovela do brojnih negativnih posljedica na sve postojeće sustave u zemljama. U kontekstu siromaštva djece, u godišnjem izvješću UNICEF-a za 2020. godinu, navode se konkretni podaci koji pokazuju razmjere posljedica krize na djecu kao najugroženiju društvenu skupinu. Slijedom navedenog, UNICEF je objavio neke od idućih podataka: **1.** procjenjuje se da je 142 milijuna dodatne djece do kraja 2020. godine palo u novčano siromaštvo te nije imalo pristup socijalnoj zaštiti, **2.** procjenjuje se da bi dodatnih 1, 2 milijuna djece mlađih od 5 godina u zemljama s niskim i srednjim dohotkom moglo umrijeti u idućem 12- mjesecom razdoblju, kao rezultat najgorih procjena vezanih za narušenu kvalitetu zdravstvenih usluga te zbog porasta pothranjenosti djece, **3.** najmanje jedno od troje učenika nisu mogli pristupiti nastavi od kuće zbog zatvaranja škola, a čak je 1,6 milijardi djece i mladih pogođeno zatvaranjem škola, **4.** procjenjuje se da bi se u idućih 12 mjeseci moglo roditi 200 000 mrtvorodene djece jer je ženama smanjena mogućnost pristupa potrebnim zdravstvenim uslugama, **5.** otprilike 80 milijuna djece mlađih od godinu dana mogla bi propustiti primanje cjepiva koja spašavaju život u najmanje 68 zemalja, **6.** krajem 2020. godine u 59 zemalja izbjeglice i azilanti su bili isključeni iz nacionalnih mjera socijalne zaštite zbog provođenja diskriminatornih politika, zakona i praksi, **7.** procjenjuje se da 43% djece (349 milijuna)

predškolske dobi trebaju osnovnu brigu o djeci, ali nemaju pristup istoj, **8.** dodatnih 6,7 milijuna djece mlađe od 5 godina u idućih 12 mjeseci bi moglo patiti od gubitaka, odnosno porast od 14% mogao bi se pretočiti u više od 10 000 dodatnih mjesečnih smrtnih slučajeva djece, pogotovo u zemljama Južne Azije i Afrike, **9.** stres, ograničavanja/ zatvaranja zemalja i siromaštvo ubrzavaju rizik za zaštitu djece u vrijeme kada 1,8 milijardi djece živi u 104 zemlje u kojima prevencija nasilja i odgovorne usluge za prevenciju su ograničene u radu zbog COVID- 19 mjera, **10.** procjenjuje se da bi se prije kraja desetljeća moglo pojaviti oko 10 milijuna novih dječjih brakova, što će ugroziti godine rada i napretka u smanjenju ove prakse u svijetu (UNICEF, 2020.). Zaključno, COVID- 19 kriza je u vrlo kratkom razdoblju negativno utjecala te pogoršala dosadašnje postignute rezultate vezane uz poboljšanje položaja djece i njihovu socijalnu zaštitu te time gurnula još više obitelji u siromaštvo. Osim toga, proširio se jaz između ljudi koji imaju pristup nužnim egzistencijalnim uslugama i podršci te onih koji tu mogućnost nemaju (UNICEF, 2020.).

4. UTJECAJ SIROMAŠTVA NA RODITELJSTVO

4.1. Siromaštvo u Hrvatskoj

Državni zavod za statistiku prati i objavljuje ključne pokazatelje siromaštva u Hrvatskoj od početka 2000-ih u skladu sa metodologijom Eurostata, odnosno Statističkog ureda Europske Unije (Šućur i sur., 2015.). Anketa o dohotku stanovništva koju provodi Državni zavod za statistiku predstavlja istraživanje na temelju kojeg se dobiva izračun pokazatelja siromaštva i socijalne isključenosti za Hrvatsku. Anketa je usklađena sa uredbama EU-a Eurostatovom metodologijom propisanom za istraživanje EU- SILC, odnosno *Statistics on Income and Living Conditions* (DZS, 2020.). Rezultati provedene godišnje ankete iz 2019. godine pokazali su sljedeće podatke: **1.** ukupna stopa siromaštva u Hrvatskoj u toj godini iznosila je 18,3%, **2.** 23,3% osoba je bilo u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, dok je 7,3% bilo u teškoj materijalnoj deprivaciji, **3.** 9,2% osoba živjelo je u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (DZS, 2020.). Što se tiče stope rizika siromaštva prema dobi i spolu, najviša je kod osoba u dobi od 65 ili više godina (30,1%), za žene 33,6%, a za muškarce 24,9%, dok je najmanja stopa od 12,9% za osobe u dobi od 25 do 54 godina (DZS, 2020.). S obzirom da se u ovome radu fokus stavlja na siromaštvo obitelji i roditelja, podaci koji pokazuju stopu rizika od siromaštva **kućanstava s uzdržavanom djecom** su idući: **1.** stopa za jednoroditeljske obitelji sa jednim ili više uzdržavane djece iznosi 33,8 %, **2.** stopa za dvije odrasle osobe sa jednim djetetom iznosi 10,4%, **3.** stopa za dvije odrasle osobe sa dvoje djece iznosi 8,9%, **4.** stopa za dvije odrasle osobe sa troje ili više djece iznosi 25,6 %, **5.** stopa za dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom iznosi 14,3%, **6.** stopa za tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom iznosi 15,6% (DZS, 2020.). Može se zaključiti da u ovoj kategoriji kućanstva najviša stopa rizika zabilježena je za kućanstva koja čini jedan roditelj s uzdržavanom djecom (33,8%) te kućanstva s dvije odrasle osobe s troje ili više djece, kod kojih je stopa 25,6% (DZS, 2020.). Na temelju prethodnih podataka, uočljivo je da siromaštvo uzrokuju različiti čimbenici, a jedan od njih je različitost strukture obitelji.

4.2. Istraživanja o siromaštvu djece i njihovih obitelji u Republici Hrvatskoj

Provedeno je nekoliko značajnih istraživanja o siromaštvu obitelji i dječjem siromaštvu na području Republike Hrvatske unazad nekoliko godina. Prvo i najopsežnije istraživanje „**Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj**“ provedeno je 2014. godine uz potporu UNICEF-a, kao najpoznatijeg međunarodnog fonda za djecu, a proveli su ga profesori Studijskog centra socijalnog rada Sveučilišta u Zagrebu, Zoran Šućur, Marijana Kletečki Radović, Olja Družić Ljubotina te Zoran Babić (Ajduković i sur., 2019.). Ovo je prvo istraživanje koje je uključivalo korisnike te se ispitala njihova perspektiva života u siromaštvu (Družić Ljubotina i sur., 2017.).

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi raširenost siromaštva među djecom predškolske dobi te procijeniti utjecaj gospodarske krize na njihov materijalni položaj (Šućur i sur., 2015.). Odrastanje u siromaštvu može se odraziti i na kasnije aspekte djetetovog života, odnosno može doći do pojave **intergeneracijskog prenošenja siromaštva**; prenošenja siromaštva sa roditelja na djecu (Šućur i sur., 2015.). Analiza pokazatelja siromaštva i materijalne deprivacije djece u Hrvatskoj u ovom radu temeljila se na godišnjim bazama podataka koju objavljuje Državni zavod za statistiku; odnosno **Anketi o potrošnji kućanstava** te **Anketi o dohotku stanovništva** (Šućur i sur., 2015.).

Prema istraživanju, od početka velike ekonomske krize 2008. godine, najviše se pogoršao materijalni položaj kućanstava sa troje ili više predškolske djece i kućanstava sa predškolskom djecom u kojima je zaposlen samo jedan roditelj. Osim toga, došlo je i do porasta stope siromaštva predškolske djece koja dolaze iz gradskih područja, ali i dalje više od 65% siromašne djece živi u ruralnim područjima (Šućur i sur., 2015.). U najlošijem položaju su djeca koja žive u kućanstvima u kojima su roditelji nezaposleni ili u kućanstvima u kojima se roditelji isključivo bave poljoprivredom; takva djeca čine 8% ukupne populacije predškolske djece. Zaključno, zaposlenost roditelja je vrlo važan čimbenik u sprječavanju siromaštva djece jer ako su oba roditelja zaposlena u punom radnom vremenu izvan poljoprivrede, stopa siromaštva niža je od 5% (Šućur i sur., 2015.). Status zaposlenosti

roditelja se veže uz njihovu razinu obrazovanja, odnosno što je viša razina obrazovanja roditelja, oni lakše pronalaze bolje plaćene poslove te više zarađuju. Također, postoji povezanost između dohodovnog siromaštva i materijalne deprivacije predškolske djece. **Dohodovno siromaštvo** odnosi se na nemogućnost zadovoljavanja minimalnih životnih potreba (Bejaković, 2005.), dok se **materijalna deprivacija predškolske djece** odnosi na nemogućnost kupovine kućanskih dobara, nemogućnost sudjelovanja u uobičajenim dječjim aktivnostima te nedostupnost usluga za djecu (Šućur i sur., 2015.). Prema podacima, 41,5% siromašne predškolske djece nemaju mogućnost hraniti se mesom, ribom ili vegetarijanskom hranom svaki drugi dan, dok 95% njih živi u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće, otprilike 1/4 živi u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti automobil ili osobno računalo, oko 1/3 živi u kućama/ stanovima u kojima je prisutna vlaga, prozori/ vrata i podovi su dotrajali i ostalo (Šućur i sur., 2015.). Siromašni roditelji predškolske djece iskazuju teškoće u osiguravanju kvalitetne prehrane za djecu (koja uključuje meso, ribu, svježe voće i povrće), a posebno je važno naglasiti da su u još nepovoljnijoj situaciji roditelji djece sa teškoćama u razvoju, roditelji djece romske nacionalne pripadnosti te roditelji korisnici jednokratne novčane pomoći i pomoći za održavanje (Šućur i sur., 2015.). Također, siromašni roditelji nižeg obrazovnog statusa, rjeđe su uključeni u aktivnosti kojima utječu na kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djece. I u ovom aspektu su najugroženiji pripadnici romske manjine jer se pokazalo da su romska djeca najmanje uključena u aktivnosti interakcije kojima se potiče učenje i razvoj kognitivnih vještina, na primjer, polovici romske djece u tri dana nitko nije čitao slikovnice, 1/3 nitko nije ispričao priču, učio ih predmetima, bojama, pjesmama i ostalo (Šućur i sur., 2015.).

U okviru kvantitativnog dijela ovog istraživanja, provedeno je i kvalitativno istraživanje čiji je cilj bio dobiti uvid u iskustvo roditelja o životu u siromaštvu, odnosno kako uspijevaju podmiriti osnovne i specifične potrebe svoje djece u siromašnim uvjetima, na koje sve poteškoće nailaze u svakodnevnom odgoju djece, tko/ što im pomaže i olakšava u skrbi za djecu u okolnostima u kojima žive te prema njihovom mišljenju, koje bi mjere i aktivnosti im pomogle i omogućile bolji život i lakši odgoj djece (Šućur i sur., 2015.).

Sudjelovalo je 42 ispitanika, siromašnih roditelja predškolske djece, koji su ujedno korisnici socijalne pomoći i u sustavu socijalne skrbi, a podijeljeni su bili u šest fokusnih grupa: **1.** roditelji iz jednoroditeljskih obitelji koji primaju pomoć za uzdržavanje, **2.** roditelji iz obitelji koje imaju troje i više djece i primaju pomoć za uzdržavanje, **3.** roditelji iz obitelji iz ruralnih sredina koji primaju pomoć za uzdržavanje, **4.** roditelji iz obitelji iz urbane sredine koji primaju pomoć za uzdržavanje, **5.** roditelji pripadnici romske nacionalne manjine koji primaju pomoć za uzdržavanje, **6.** roditelji iz obitelji koje su korisnici jednokratne novčane pomoći (Šućur i sur., 2015.).

Jednoroditeljske obitelji žive u značajno lošijim materijalnim uvjetima, često ne mogu platiti račune, priuštiti obitelji odlazak na ljetovanje, priuštiti djeci džeparac i bolju odjeću i obuću, a u takvim obiteljima najčešće majke samostalno vode kućanstvo te dolazi do pojave **feminizacije siromaštva**, odnosno povećanja siromašnih žena i djece upravo zbog pripadnosti jednoroditeljskoj obitelji (Raboteg- Šarić i sur., 2003. prema Šućur i sur., 2015.). Navedeni trend bio je vidljiv i u ovom istraživanju, u prvoj fokus grupi koja se sastojala od šest samohranih majki koje su bile razvedene i nisu imale financijsku pomoć oca djeteta. Neke od ključnih problema koje su istaknule odnosile su se na: **1. problem zapošljavanja samohranih majki**; najčešće navode da poslodavci prijete otkazom u slučaju trudnoće, nemogućnost izostanka u slučaju bolesti djeteta, neisplata plaća i ostalo, **2. problemi u procesu razvoda braka, neplaćanje alimentacije i nasilje u obitelji**, **3. strah od gubitka skrbi nad djetetom**; navode da je to vezano uz nemogućnost pronalaska posla ili loših stambenih uvjeta, **4. stigmatizacija siromašnih majki i djece**; navode da okolina iz škole ili na poslu najčešće osuđuje i nema razumijevanja, **5. nedostatak informacija o pravima**; neinformiranost o pravima iz sustava socijalne skrbi te nepoznavanje zakonskih odredbi najčešće dovodi do nekorištenja ili kršenja istih, **6. problem dostupnosti zdravstvenih usluga i plaćanja skupih lijekova koje ne pokriva zdravstveno osiguranje**, **7. nemogućnost pružanja djeci sve ono što druga djeca imaju**; odjeća, obuća, kino, sportske aktivnosti i ostalo (Šućur i sur., 2015.). Na temelju dobivenih podataka, zaključuje se da se jednoroditeljske obitelji najčešće susreću sa izazovima usklađivanja radne i obiteljske uloge, da im je narušeno tjelesno i psihičko zdravlje zbog pojačane razine stresa kao posljedice

samostalnog odgoja djece, da okolina ne razumije i osuđuje samohrane roditelje što dovodi do osjećaja frustriranosti, nezadovoljstva životom, manjka samopouzdanja i loše slike o sebi kao roditelju.

U fokus grupi siromašnih roditelja sa troje ili više djece sudjelovalo je sedmero roditelja. Problemi sa kojima se ove obitelji najčešće susreću su: **1. loši stambeni uvjeti**; navode premali prostor za suživot više članova, podstanarstvo, nedostatak prostorija, vlažnost/ dotrajalost prostora, **2. pomoć u sufinanciranju režija**; navode nemogućnost korištenja novčanih usluga iz sustava socijalne skrbi, **3. veća usmjerenost na potrebe školske nego predškolske djece**; navode veće izdatke za odrasliju djecu zbog škole i ostalih aktivnosti kojima se djeca u toj dobi bave, **4. problem plaćanja skupih lijekova koje ne pokriva zdravstveno osiguranje**, **5. poteškoće i potrebe u osiguranju hrane i odjeće** (Šućur i sur., 2015.). Ovakve obitelji u odnosu na druge imaju izražene probleme u osiguravanju prehrane, obučne, odjeće te specifičnih potreba za djecu, poput knjiga, igrački, dječjih potrepština i slično. Roditelji sa više djece najčešće su usmjereni na zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, odnosno hrane, odjeće i obučne, usmjereni su više na borbu za prehranjivanje obitelji, što dovodi do toga da ostale potrebe djece, poput sudjelovanja u životu zajednice, izvannastavnih aktivnosti, emocionalnih potreba i slično najčešće nisu prioritetne te djeca ostaju zakinuta za usluge i dobra kojima se može podići razina njihove dobrobiti.

Što se tiče siromašnih roditelja koji žive u ruralnim sredinama, upravo su takve obitelji najčešće u većem riziku dugotrajnog siromaštva, koje je povezano sa nižom razinom obrazovanja, nekonkurentnošću na tržištu rada i posljedično visokoj stopi nezaposlenosti ili zaposlenosti u poljoprivredi (Šućur i sur., 2015.). U fokus grupi ove skupine roditelja sudjelovalo je sedmero roditelja. Probleme koje su naveli odnose se na: **1. nedostatak osnovne infrastrukture na selu i nedostupnost usluga**; prijevoz, vrtić, domovi zdravlja i ostalo, **2. stambeni problemi**; najčešće navode neadekvatne stambene uvjete, **3. problem nezaposlenosti**, **4. nedostatak hrane**; prehrana sa pretežno neraznolikim namirnicama (najčešće hranu sami proizvode). Može se zaključiti kako je depriviranost siromašnih obitelji

u ruralnim područjima najviše vezana uz nedostatak i nemogućnost uključenosti djece u odgojno- obrazovne programe, prometnu izolaciju te problem dostupnosti zdravstvenih usluga za djecu (Šućur i sur., 2015.).

Kada se govori o životu roditelja u gradskoj sredini, on je manje rizičan od života na selu, ali postoje i određeni problemi sa kojima se i ove obitelji susreću u svakodnevnom životu. U fokus grupi je sudjelovalo sedam roditelja koji su naveli neke od problema sa kojima se susreću: **1. stambeni problemi**; skupo podstanarstvo, neriješeni vlasnički odnosi nekretnina, **2. problem nezaposlenosti**; nestalni poslovi, sezonski poslovi, loše plaćeni poslovi, **3. nemogućnost uključivanja djeteta u slobodne aktivnosti**; skupoća aktivnosti. Gradske obitelji često žive u neizvjesnosti zbog stambenog prostora jer žive u bespravno useljenim stanovima ili stanovima koji su neadekvatni i loše opremljeni. Ta neizvjesnost uzrokuje visoku razinu stresa kod roditelja jer ne znaju što će biti sa njima u budućnosti i hoće li imati gdje živjeti. Uz problem neadekvatnog stanovanja, najčešće se veže i problem visokih najamnina koje si roditelji u siromaštvu ne mogu priuštiti. Iako su institucije i socijalne usluge za djecu dostupnije u gradskim sredinama, siromašni roditelji financijski si ne mogu priuštiti korištenje istih usluga ili su nedovoljno informirani o njima. Također, u gradskim sredinama dolazi do izraženog jaza između siromašne djece i djece iz imućnijih obitelji, u smislu mogućnosti sudjelovanja u raznim aktivnostima (sport, kino, izlasci sa društvom, društvena događanja i slično), što negativno utječe na razvoj potencijala i dobrobiti djece (Šućur i sur., 2015.).

Specifičnost perspektive roditelja pripadnika romske nacionalne manjine u odnosu na druge skupine društva jest po tome što je siromaštvo Roma duboko ukorijenjeno i trajno, odnosno oko 70% obitelji romske nacionalne manjine u Hrvatskoj živi u ekstremnom siromaštvu (Šućur i sur., 2015.). U fokus grupi sudjelovalo je osam romskih roditelja, a neki od problema koje ističu su: **1. teški uvjeti života**, **2. strah od oduzimanja djece zbog loših stambenih uvjeta**, **3. osjećaj diskriminacije kod ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi**, **4. problem izdataka za školu**; vezano uz veliki broj djece i velike troškove, **5. potreba za pomoći podrškom društva**. Roditelji romske nacionalne manjine ističu kao

glavni problem neadekvatne uvjete stanovanja, zatim strah koji imaju od institucija koje upravljaju njihovim životima te najčešće donose odluke o izmještanju djece u alternativne oblike skrbi zbog neadekvatnih stambenih uvjeta i zanemarivanja djece. Osim toga, romska djeca imaju najvišu razinu materijalne deprivacije te najmanje vremena provode u aktivnostima sa roditeljima u kojima se potiču njihove socijalne i kognitivne vještine (Šućur i sur., 2015.).

Zadnja ispitivana fokus grupa odnosila se na roditelje korisnike jednokratne novčane pomoći. Pravo na **jednokratnu novčanu pomoć** priznaje se kućanstvu kada obitelj/ samac zbog trenutačnih materijalnih teškoća ne može podmiriti osnovne životne potrebe nastale zbog rođenja ili školovanja djeteta, bolesti ili smrti člana obitelji, elementarne nepogode i slično (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 152/2014., čl.46, st.1). U fokus grupi ove skupine roditelja sudjelovalo ih je četvero, a neke od problema koje ističu su: **1. problem nezaposlenosti, 2. jednokratna pomoć kao sredstvo podmirivanja specifičnih potreba djece, 3. osjećaj diskriminacije u sustavu zdravstva zbog siromaštva;** najčešće se uspoređuju sa imućnijim građanima te su mišljenja da je njima usluga dostupnija i bolja zbog boljeg materijalnog statusa, **4. važnost vrtića za djecu i problem plaćanja;** svjesni su da je vrtić koristan za djecu, ali si ne mogu priuštiti plaćanje. U ovoj fokus grupi roditelji su naveli da najčešće traže jednokratnu novčanu pomoć kako bi podmirili troškove za djecu sa kroničnim zdravstvenim problemima, podmirili ratu kredita i slično. To su posljedice izazvane ekonomskom krizom jer ljudi koji su nekada živjeli relativno dobrostojeće sada sve teže mogu financijski podmiriti mjesečne životne troškove te im je potrebna pomoć (Šućur i sur., 2015.).

Na temelju iznesenih tvrdnji roditelja ispitanika, zaključuje se da su roditelji predškolske djece koji žive u siromaštvu suočeni sa brojnim preprekama u osiguravanju osnovnih životnih potreba djece, a ističu da je zadovoljavanje potreba predškolske djece na nižoj razini u odnosu na školsku djecu (Šućur i sur., 2015.). Ističu probleme vezane uz osiguravanje adekvatne prehrane, poteškoće u osiguravanju odjeće i obuće za djecu, izostanak sudjelovanja djece u programima ranog odgoja i obrazovanja (vrtići i jaslice), kao

i problem financiranja istih, što posljedično pojačava obrazovnu nejednakost između siromašne djece i djece iz dobrostojećih obitelji (Šućur i sur., 2015.). Istaknuli su i problem nedostupnosti potpune zdravstvene skrbi, skupoću javnog prijevoza ako žive u ruralnim područjima, poteškoće u plaćanju lijekova za djecu koje ne pokriva zdravstveno osiguranje, problem neinformiranosti o pravima i mogućnostima za poboljšanje uvjeta života djece, osjećaj diskriminacije, otuđenosti i neshvaćenosti od strane sredine i društva u kojem žive i ostalo (Šućur i sur., 2015.). Upravo zbog toga, potrebno je utjecati na donositelje socijalnih politika kako bi se poboljšali uvjeti siromašnih obitelji i djece te da siromašna djeca mogu ostvariti prava na kvalitetan život u kojemu će moći razvijati i ostvarivati razvojne potencijale.

U sklopu projekta „**Indikatori dobrobiti i siromaštva djece u Hrvatskoj u doba krize: Kako prekinuti začarani krug siromaštva djece?**“, provedeno je kvalitativno istraživanje kojemu je cilj bio dobiti uvid u perspektivu i mišljenja roditelja o učinku siromaštva i ekonomske krize na dobrobit i kvalitetu života njihove djece i obitelji, a rezultati su pokazali u velikoj mjeri podudaranja sa rezultatima dobivenima u istraživanju koje su proveli Šućur i suradnici 2014. godine. Tematsko područje u kojem se ispitivao odraz ekonomske krize na život obitelji u uvjetima siromaštva pokazalo je da se kriza odrazila na neke aspekte života koje su navodili i sudionici istraživanja iz 2014. godine, kao što su nemogućnost zadovoljavanja osnovnih životnih potreba i pad životnog standarda, gdje navode probleme u podmirivanju režija, nemogućnost odlaska na ljetovanje, oskudijevanje u prehrani i slično. Druga kategorija odnosila se na sferu rada, a tu ispitanici navode probleme zapošljavanja mladih i njihove odlaske u inozemstvo, povremene poslove koje su primorani obavljati, nužnost „veza i poznanstava“ za pronalazak posla. U kategoriji nemogućnosti podmirenja specifičnih potreba djece, i ovi sudionici navode probleme vezane za podmirenje troškova obrazovanja te troškova osobnih potreba za djecu, dok u kategoriji narušenih obiteljskih odnosa ističu osjećaj nezadovoljstva u obitelji te česte svađe sa djecom. Zadnje dvije kategorije odnosile su se na probleme vezane uz zdravlje, gdje navode loše i narušeno zdravlje zbog siromaštva te problem pronalaska posla zbog narušenog zdravlja, a u kategoriji strategije nošenja sa siromaštvom, ističu da se snalaze na razne načine, od uključivanja djece

u rad da pomognu uzdržavati obitelj, obavljanja povremenih poslova kao dodatne zarade roditelja, štednja na osnovnim životnim troškovima, razna odricanja roditelja i posuđivanje novca (Družić Ljubotina i sur., 2017.). Zaključno, rezultati ovog istraživanja još jednom potvrđuju probleme, izazove i prepreke sa kojima se suočavaju siromašni roditelji, a oni se odnose na nemogućnost zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, otežani pristup obrazovanju djece, osjećaj diskriminacije i socijalne isključenosti te narušene obiteljske odnose (Družić Ljubotina i sur., 2017.).

Kada se govori o strategijama nošenja kućanstava sa siromaštvom, važno je uočiti sa kojim se konkretnim materijalnim poteškoćama susreću siromašne obitelji s djecom te kako to dugoročno utječe na razvoj potencijala djece u budućnosti. Istraživanje Rubila i sur. (2018.) za cilj je imalo ispitati upravo te postavke, ispitivane iz perspektive roditelja i djece koja žive u siromaštvu. Istraživanje je obuhvaćeno u dva dijela, kvantitativno putem anketa te kvalitativno putem intervjua i fokus grupa. Anketiranjem su se ispitivali roditelji maloljetne djece koji su korisnici zajamčene minimalne naknade. U dijelu ankete koji se odnosio na dodatne izvore novca, rezultati su pokazali da čak 44,5% ispitanika u posljednjih godinu dana obavljalo je povremene poslove, a rad takvih poslova je češći u manjim naseljima, u kojima je ponuda takvih poslova i veća (najčešće se radi o poljoprivredi) te su ispitanici u većoj mogućnosti ostaviti djecu na čuvanje bakama i djedovima. U kategoriji zaduživanja i traženja materijalne pomoći od okoline, pokazalo se da 19,8% kućanstava ima kreditno zaduženje u banci, i to potrošačkih, dok je stambenih kredita vrlo malo; 2,4%, što je i očekivano s obzirom da osobe u težem siromaštvu nemaju uvjete i mogućnosti za takva zaduženja (Rubil i sur., 2018.). 65,7% ispitanika u slučaju iznenadnih troškova, za novčanu pomoć se obraćaju obitelji, rodbini ili prijateljima, dok se manji broj njih obraća za pomoć institucijama. Taj podatak potvrđuje činjenicu da obitelji u siromaštvu su sklonije nepovjerenju i netraženju pomoći u okviru sustava socijalne skrbi. Što se tiče plaćanja režija i zadovoljavanja prehrambenih potreba, 65,7% ispitanika je tri mjeseca u posljednjih godinu dana kasnilo sa plaćanjem režija. 21,3% se izjasnilo da je barem jedan član kućanstva u zadnjih mjesec dana išao gladan na spavanje, a najčešće je to jedan od roditelja (Rubil i sur., 2018.). U dijelu u kojem se ispitivala mogućnost zadovoljenja različitih dječjih potreptina,

pokazalo se da trećina roditelja ne može svaki dan priuštiti djetetu voće ili povrće, četvrtina njih ne može priuštiti svakom djetetu vlastiti krevet, gotovo polovica njih ne može priuštiti računalo ili internet i ostalo (Rubil i sur., 2018.). I ovi podaci pokazuju sličnosti prethodnih istraživanja, što dovodi do zaključka da nemogućnost roditelja da djeci priušte određene materijalne stvari može dovesti do osjećaja manje vrijednosti djece i roditelja u društvu, kao i problema socijalizacije djece sa vršnjacima koji takve probleme nemaju.

Fokus grupama i intervjuima želio se ispitati općeniti utjecaj siromaštva na obitelj, određivanje prioriteta u podmirenju troškova, strukturu i mrežu podrške, utjecaj na djecu, obrazovanje, zatim kakva je formalna podrška koju primaju putem institucija te prijedlozi za reforme i poboljšanje aktualnih socijalnih politika. Sudjelovalo je 20 ispitanika, svi su sudjelovali i u anketi te su većina njih bile žene (85%). Rezultati vezani uz formalnu podršku institucija govore da formalne mreže pružaju vrlo oskudnu pomoć, a ona je često ograničena strogim pravilima. Kod određivanja prioriteta, rezultati se u velikoj mjeri podudaraju sa anketnima, neki od njih su: “Trebalo prvo platiti struju i vodu. Ako ne platiš stan završiš na ulici. Onda dalje, za hranu ako ostane novac; ako ne, onda opet u Centar“ ili “Reži se prvo plaćaju. Ali meni kad dođu djeca i kažu da su gladni ne možeš im reći da čekaju socijalu. Onda si kupim dva praseta na početku godine da preko cijele godine ima mesa u kući”. O dugoročnom utjecaju siromaštva na djecu, ispitanici navode: “Ti tu djecu od malena doba učiš da će možda biti novca za nešto, a možda i ne. To je grozno, nema opušteno djetinjstvo“, “Razgovaram s djecom otvoreno tako da oni jednog dana ne budu na socijalu. To je jedino mene strah, jer ja ne bih htjela da moja djeca odgajaju svoju djecu na socijalu“ (Rubil i sur., 2018.). Iz navedenog se uočava da postoji svijest i strah roditelja od mogućnosti generacijskog prenošenja siromaštva. Rezultati vezani za formalnu podršku pokazali su nezadovoljstvo i nepovjerenje korisnika prava iz sustava socijalne skrbi: “Žalosno je što kod nas ne postoji jedna institucija za ljude koji dolaze u poteškoće, bilo socijalni slučajevi, bilo kakvih problematika. Da postoji institucija koja kaže: ‘Gledajte, vi ćete dobiti od socijalne skrbi toliko i toliko, ali odite do Grada i tamo možete ostvariti ta i ta prava, odite na tu instituciju i dobijete to i to“, “Socijalna pomoć je unazad 10 godina ista, a svaki dan je sve skuplje i skuplje. Kod nas je doplatak 2.960 kuna i to se 20 godina nije mijenjalo“ (Rubil i

sur., 2018.). I ovim istraživanjem istaknulo se kako je za najbolje razumijevanje problematike siromašnih obitelji nužno steći uvid od samih siromašnih, njihovih iskustava i perspektiva, na temelju kojih je moguće potaknuti promjene u cjelokupnom sustavu.

5. POSLJEDICE SIROMAŠTVA NA RODITELJSTVO

Ako se govori o strukturi obitelji, jasno je da ona predstavlja socijalnu kategoriju koja može znatno utjecati na stvaranje različitih društvenih stereotipa i stavova o siromašnim obiteljima i roditeljima. Istraživanja koja su ispitivala povezanost stereotipa i obiteljske strukture pokazala su da društvo itekako ima tendenciju etiketiranja i negativnijih stavova prema osobama koje žive u drugim oblicima obitelji (na primjer, odrasli koji nisu u braku, a žive zajedno, jednoroditeljske obitelji) u odnosu na osobe koje žive u dvoroditeljskim obiteljima ili u obiteljima u kojima žive dvoje odraslih članova u braku (Raboteg- Šarić i Pećnik, 2010.). U Hrvatskoj svaki deseti roditelj navodi kao jedan od problema samohranog roditeljstva upravo nerazumijevanje okoline, osuđivanje, stereotipiziranje koje uključuje izravno neodobravanje okoline zbog statusa samohranog roditelja, ismijavanje, podcjenjivanje te izostanak podrške (Raboteg- Šarić i Pećnik, 2010.), a navedeno se u velikoj mjeri podudara sa dobivenim rezultatima prethodno opisanog istraživanja u dijelu u kojem jednu od glavnih poteškoća samohranog roditeljstva majke navode stigmatizaciju i nerazumijevanje uže i šire okoline. Može se zaključiti da negativni stavovi prema jednoroditeljskim obiteljima mogu utjecati na njihovu samopercepciju, odnosno kako se sami članovi takve obitelji doživljavaju i vrednuju, u smislu nižeg samopoštovanja i osjećaja kompetentnosti za roditeljstvo. Također, oni mogu biti izvor povećanog emocionalnog stresa za članove jednoroditeljskih obitelji jer ih se drugačije tretira zbog njihovog obiteljskog statusa (Raboteg- Šarić i Pećnik, 2010.).

Prema modelu ekonomskog (obiteljskog) stresa, bolje se može razumijeti odnos između siromaštva i financijskih problema sa funkcioniranjem roditeljstva i obiteljskih odnosa. Model naglašava da financijske poteškoće često dovode do ekonomskog pritiska, a to uzrokuje ljutnju, frustraciju i ekonomski stres kod roditelja, što posljedično može dovesti do narušenog mentalnog zdravlja roditelja, porasta sukoba unutar obitelji i češće primjene nasilnih odgojnih postupaka (Ajduković i sur., 2019.). Istraživanje Ajduković i sur. (2019.) pokazalo je da u obiteljima u visokom riziku od siromaštva obiteljski sukobi su statistički značajno češći nego kod obitelji koje su u niskom riziku. Rezultati su pokazali da roditelji u

takvim obiteljima pokazuju češće ljutnju i nerazumijevanje prema članovima te je prisutna napetost između roditelja u vezi odgoja djece. Također, takve obitelji teže donose odluke i promjene te pokazuju nespremnost u zajedničkom rješavanju problema (Ajduković i sur., 2019.). U istom istraživanju pokazalo se da je u obiteljima koje žive u visokom riziku od siromaštva i više majki koje imaju viši rizik za zlostavljanje djece u odnosu na majke koje žive u dobrostojećim obiteljima, odnosno 20, 2% majki sa visokim rizikom od siromaštva spada u kategoriju visoko rizičnih majki za zlostavljanje djece (Ajduković i sur., 2019.).

6. PERSPEKTIVA STRUČNJAKA O SIROMAŠTVU OBITELJI

Stručnjaci iz područja sustava socijalne skrbi najčešće ističu problem nefleksibilnosti okvira prava iz sustava socijalne skrbi, problem nepripravnosti sustava na nove oblike socijalne ranjivosti, na nove rastuće potrebe te na nova obilježja korisnika (Ajduković i sur., 2017.). Također, govore i o problemu suradnje različitih dionika u pružanju koordinirane i korisne pomoći obiteljima i djeci u siromaštvu, govore o regionalnim razlikama u razvijenosti socijalnih usluga koje pružaju lokalne zajednice, gdje u manjim gradovima i mjestima ne postoji dovoljno razvijenih programa i usluga pomoći siromašnim obiteljima jer je većina usluga koncentrirana na veće i bogatije gradove, ističu problem dostupnosti i priuštivosti usluga predškolskog odgoja i obrazovanja te nedosljednost u financiranju programa kojima se može poboljšati život obitelji u siromaštvu (Ajduković i sur., 2017.). Ističe se i nužnost sudjelovanja organizacija civilnog sektora u pružanju usluga i socijalne podrške siromašnim obiteljima, odnosno naglašava se da civilni sektor treba biti „nadogradnja sustava socijalne skrbi“ (Ajduković i sur., 2017.). U ovom radu nužno je bilo staviti naglasak i na dječje siromaštvo koje je ujedno i posljedica odrastanja u uvjetima siromaštva. Svaka država i društvo imaju odgovornost zaštititi prava i interese djece, koja su najranjivija skupina i u velikom riziku od socijalne isključenosti. Gospodarskom krizom nakon 2008. godine te porastom siromašne djece u svijetu, brojne zemlje su se suočile sa potrebom borbe protiv dječjeg siromaštva. Republika Hrvatska je u dokumentu **Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj 2014.- 2020. godine** prvi put u fokus stavila prava i interese djece koja žive u siromaštvu (Šućur i sur., 2015.). U dokumentu je bilo naglašeno da je nužno u sustavu socijalne skrbi razvijati programe pomoći i podrške koji se neće odnositi samo na novčane dodjele, već na individualno i socijalno osnaživanje socijalnih usluga kojima će se razviti resursi za uključivanje i dobrobit djece i obitelji u zajednicu, pogotovo siromašnih obitelji i djece (Družić Ljubotina i sur., 2017.).

7. ZAKLJUČAK

Kroz ovaj rad nastojala se prikazati problematika utjecaja siromaštva na funkcioniranje obitelji i ostvarivanje roditeljskih uloga. Iako je provedeno nekoliko ključnih istraživanja vezanih za ovu tematiku na našim područjima, sami autori tih istraživanja ističu kako su nužne velike promjene u cjelokupnom društvu, načinu razmišljanja, sustavu socijalne skrbi te je potrebno utjecati na donositelje socijalnih politika kako bi se počeli rješavati duboko ukorijenjeni problemi sa kojima se suočavaju obitelji koje žive u riziku od siromaštva.

Zaključno, na općenitoj razini, smatram da je i više nego jasno da je siromaštvo i dalje gorući problem novoga doba, koji se još uvijek neuspješno pokušava suzbiti. U prilog tome ide trenutna COVID-19 kriza i situacija u kojoj se cijeli svijet našao te će se budućim istraživanjima u području siromaštva moći preciznije uvidjeti razmjeri i dugoročne posljedice pandemije na najsiromašnije i najugroženije skupine stanovništva. Smatram da je nužno da države, pa tako i Hrvatska što žurnije moraju osmisliti nove strategije i programe suočavanja i nošenja sa novim oblicima materijalne deprivacije koja će pogoditi sve skupine stanovništva, a one najrizičnije dovesti do još dubljeg siromaštva. Osim toga, smatram da je u borbi protiv siromaštva važna sustavna i kvalitetna edukacija stručnjaka koji rade sa obiteljima u riziku od siromaštva, a u konačnici najvažnija je i senzibilizacija nas samih kao građana, članova društva i nužnih dionika u provođenju aktivnosti sprječavanja porasta siromaštva.

8. POPIS LITERATURE

1. Ajduković M., Matančević J., Rimac I. (2017). Siromaštvo djece iz perspektive stručnjaka: učinci i mogućnosti djelovanja. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2), 277-308.
2. Ajduković M., Rajter M., Rezo I. (2019). Obiteljski odnosi i roditeljstvo u obiteljima različitog prihoda: kako je život u visokom riziku od siromaštva povezan s funkcioniranjem obitelji adolescenata? *Revija za socijalnu politiku*, 26 (1), 69-95.
3. Bejaković P. (2005). Siromaštvo. *Financijska teorija i praksa*, 29 (1), 135-138.
4. Čudina Obradović M., Obradović J. (2003). Potpora roditeljstvu- izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 45-68.
5. Državni zavod za statistiku (2020). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2019*. Posjećeno 13.7.2021. na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/14-01-01_01_2020.htm
6. Družić Ljubotina O., Sabolić T., Kletečki Radović M. (2017). Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2), 243-276.
7. Keresteš G., Brković I., Kuterovac Jagodić G. (2011). Doživljaj roditeljstva očeva i majki adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14 (2), 153-169.
8. Kletečki Radović M., Vejmelka L., Družić Ljubotina O. (2017). Učinak siromaštva na dobrobit i kvalitetu života obitelji iz perspektive djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2), 199-242.
9. Musa I. (2019). Društvene nejednakosti i siromaštvo. *Hum*, 22 (14), 46-69.
10. Nimac D. (2010). (Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 65 (1), 23-35.

11. Raboteg- Šarić Z., Pećnik N. (2010). Stavovi prema samohranom roditeljstvu. *Revija za socijalnu politiku*, 17 (1), 5-25.
12. Rubil I., Stubbs P., Zrinščak S. (2018). Dječje siromaštvo i strategije nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj: kvantitativno- kvalitativna studija. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 26 (2), 59-115.
13. Šućur Z. (2001). Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji. *Revija za socijalnu politiku*, 8 (3), 341-345.
14. Šućur Z., Kletečki Radović M., Družić Ljubotina O., Babić Z. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
15. UNICEF (2020). *Responding to COVID- 19. UNICEF Annual Report 2020* (datoteka sa podacima). Dostupno na mrežnoj stranici UNICEF-a: <https://www.unicef.org/reports/unicef-annual-report-2020>
16. Wagner Jakab A. (2008). Obitelj- sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (2), 119-128.
17. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20